

INTERVIEW

ET LIV MED DEFF - INTERVIEW MED BO ÖHRSTRÖM

Af Jan Erik Hansen, redaktør, jaha@kb.dk

En hverdagsmorgen på Husum Station. Det kunne være for et par år siden.

Linie C mod København. Perronen er fyldt med pendlere og andet godtfolk, der er på vej ind mod centrum med S-toget. En enkelt af myldretidspendlerne skiller sig lidt ud. En ældre, let gråsprængt herre med briller står og venter. Han holder en åben laptop op foran sig, er allerede på arbejde.

REVV præsenterer scenariet for Bo Öhrström. Beskrivelsen stammer fra en af hans gamle kolleger i DEFF. Öhrström smiler.

”Jeg har nydt at arbejde, det har været meget få perioder af mit liv, hvor jeg syntes at arbejdet var træls. Det har været mit held også. Jeg har altid været så heldig at kunne få et arbejde, hvor jeg er blevet grebet af det. Jeg arbejdede masser af timer i Biblioteksstyrelsen, stod tidligt op, kom sent hjem, og førte ikke et fleks-regnskab. Det var bare skægt. Ja, det er rigtig nok. Jeg klappede altid computeren op i toget, havde 20-22 minutter hjemmefra, og kunne lige ordne mails på vejen”

I november 2017 gik den tidligere vicedirektør i Biblioteksstyrelsen på pension. I to årtier har han været med til at skabe og drive Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) på godt og ondt, allermest godt, understreger han, og i et sådant omfang, at han har fået tilnavnet ”Mr. DEFF”.

”Jeg kom ind i Biblioteksstyrelsen som vicedirektør. Uden at have nogen nærhed til biblioteksvæsenet, jeg var langt fra at være en bibliotekar eller noget der lignede. Men jeg kunne noget med IT-systemer, ledelse og administration fra tidligere jobs.”

”Det skete i 1998, da Biblioteksstyrelsen havde adresse i Nyhavn. Dejligt sted. I anden baggård bag de farvede huse og en glasdør. Der var liv på kajen og helt stille inde i gården. Vidunderligt miljø simpelthen.”

”Jens Thorhauge var chef på det tidspunkt og jeg havde et fantastisk givtigt og lærende samarbejde

med Jens. Han kunne alt om biblioteksvæsenet, men ikke så meget om IT. Så vi supplerede hinanden godt.”

Et elektronisk forskningsbibliotek

Projektet ”Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek” lå på skrivebordet i Biblioteksstyrelsen på dette tidspunkt. Et projekt der skulle hjælpe forskningsbibliotekerne fra den fysiske verden over i den digitale. Tre ministerier (for forskning, undervisning og kultur, red) var klar med en investering på 200 millioner over en planlagt 5-årig projektperiode.

”Men usikkerheden om hvad vi egentlig skulle, var betydelig, skulle jeg hilse at sige. Jeg husker at vi lavede en prototype på nogle søgebilleder. Hvis man kunne samle nogle søgninger, ville det blive rigtig flot. Man diskuterede stadig i rapporter om man i det hele taget skulle bruge en browser, og om internettet var kommet for at blive.”, fortæller Bo Öhrström.

”Styregruppen traf nogle gode beslutninger dengang og de ben som DEFF stadig står på, blev skabt. Vi finansierede en række projekter, som skulle gøre noget. Flytte bibliotekerne længere ind i det digitale univers. Vi begyndte at købe licenser op. Det var jeg stor aktør i, fordi jeg kom fra den kommercielle verden.”

Bo Öhrström havde mangeårig erfaring fra Dansk Data Elektronik, der sammen med Regnecentralen var blandt de første datamaskineproducenter i Danmark.

”I begyndelsen opkøbte DEFF helt selv licenser, senere blev det delfinansieret med bibliotekerne som partner, for at få flyttet indkøbspolitikken. Basalt fra papirtidsskrifter til online.”

”Vi lavede forskellige grundprojekter. Begyndte at arbejde med søgesystemer, som dengang var langt mindre fancy end det vi ser i dag. Vi fik digitaliseret gamle katalogkort og tidsskriftsserier. Vi prøvede mange ting, ikke alt har overlevet, men vi var med til at skubbe bibliotekerne ind i den digitale verden i den 5-årige projektperiode.”

”For mig var det en gave, at få lov til at bruge penge. Jeg var vant til at de skulle tjenes ind i en privat virksomhed og hvis vi ikke kunne tjene pengene, så måtte vi fyre eller finde på noget nyt. I staten var det helt anderledes. Man blev målt på at bruge penge. De skulle selvfølgelig bruges fornuftigt. Det er klart. Man havde fejlet, hvis man ikke leverede gode varer for de 200 millioner til sektoren.”

“... EN ELLER ANDEN DAG SVINGER PENDULET IGEN, SÅ BLIVER DET FOR STORT OG FOR ADMINISTRATIVT OG BUREAUKRATISK. MAN GLEMMER FAGET, OG SÅ SVINGER PENDULET DEN ANDEN VEJ”

”Heldigvis var vi i stand til at dokumentere, at vi flyttede forskningsbibliotekerne. Vi havde løftet dem fra et niveau til et andet. Digitalt. Og de enkeltstående biblioteker lærte at samarbejde. Man begyndte at dele systemer og services. Man udviklede ikke kun for sig selv længere.”

”Vi startede det indkøbssamarbejde omkring licenser, som stadig fungerer. Fordelene ved fælleslicenserne var indlysende. Flere biblioteker kunne dele adgang til tidsskriftpakkerne på tværs af fagområder, og forlagene fik flere kunder i butikken og flere betalere via samarbejdsaftalerne. Forlagene gjorde også den elegante ting, som det var været umuligt at gøre noget ved sidenhen. De sagde KB betaler... det er et helt fiktivt eksempel... 5 millioner for adgang, Statsbiblioteket betaler 4 mio., Odense betaler 3 mio., og DTU betaler 1. Summen blev lagt sammen og så lagde de 10% oveni, fordi det er elektronisk. Det skal man betale lidt ekstra for. De fortsatte med at få samme indtjening plus lidt mere, de fik nogle flerårige kontrakter, og de skulle levere elektronisk indhold som ikke koster noget at levere parallelt.”

”Det er en glimrende model så længe der er penge hos køberen.”, konstaterer Öhrström.

En situation som har ændret sig siden. Budgetterne har ikke samme luft længere, og derfor har DEFF også længe samarbejdet med bibliotekerne for at finde andre betalingsmodeller i Open Access-regi.

Ud i verden

De gode resultater overbeviste Finansministeriet og DEFF's ejerministerier om, at DEFF var en god idé. Projektet blev fra 2002 til en permanent aktivitet og en fast bevilling på finansloven. Ude i verden blev DEFF set som et slags mønstereksempel og inspiration for bibliotekssamarbejder.

”Det var logisk at samarbejde med andre lande, at erfaringsudveksle. Udfordringerne var de samme på tværs af landene.”

”Vi var nogle mennesker, der kendte hinanden fra den internationale sektor. Det gav mening at begynde at lave noget sammen. Med Storbritannien for bordenden. For det var briterne, der fyldte noget, ressourcemæssigt, i forhold til os andre.”

I 2005 blev Knowledge Exchange født som et internationalt partnerskab med fokus på udveksling af viden og erfaringer inden for områder som digital infrastruktur og udvikling af teknologier til videregående uddannelser og forskning.

”Det var vigtigt, at der blev puttet penge i det, for ellers blev det som man kender det. Man nedsætter en arbejdsgruppe med de bedste intentioner. De mødes. Men der sker ikke en bønne før arbejdsgruppen mødes igen. Det var nødvendigt at nogle blev motor på projektet.”

Biblioteksstyrelsen fik værtsrollen og et kontor til en begyndelse. Det er senere flyttet til JISC's Bristol-kontor.

”Jeg vover den påstand, at for den relativt beskedne investering som Danmark har puttet i det, har vi fået multipelt tilbage. Det har været et af de mest spændende projekter at starte op og udvikle.”

Knowledge Exchange havde 10 års jubilæum i 2015. Da Bo Öhrström forlod det for at gå på pension i efteråret, gjorde han det som den sidste af de oprindelige grundlæggere.

Forskningsdatabasen

I 1999 blev Den Danske Forskningsdatabase etableret. Siden da er over 1 million publikationer og 75.000 forskerprofiler blevet indsamlet fra de danske forskningsinstitutioner.

”Basen lå ikke i DEFF-regi, da jeg blev ansat. Den var i virkeligheden langt ældre. Tanken var at samle dansk forskning i et system, og da Forskningsministeriet var medejer af DEFF, fik de placeret Den Nationale Forskningsdatabase under os.”, forklarer Öhrström.

Dermed kom der udviklingspenge i basen, der kunne forbedre søgegrænseflader, og der blev senere etableret lokale indsamlingsbaser ude på institutionerne, som der kunne høstes fra. Vi kender dem i dag som PURE-systemer. Forskningsdatabasen blev senere grundlaget for den bibliometriske forskningsindikator, der er et slags styreværktøj for fordelingen af økonomiske midler.

”Forskerne har ikke altid været lige begejstrede, slet ikke i begyndelsen, men basen betød i hvert fald at vi fik registreret al dansk forskning.”

”Det har også været en sjov opgave. At være med til at udvikle teknikken bag.”

Nye tider, nye modeller

I 2012 er der opbrud i DEFF. Styrelsen for Bibliotek og Medier (den gamle Biblioteksstyrelse, red), Kunststyrelsen og Kulturarvsstyrelsen blev sammenlagt. Fusionen medførte, at næsten alle erfarne medarbejdere i DEFF stoppede. Der blev også foretaget ændringer i ledelsen, *hvilket medførte tempotab og væsentlig færre resultater i året end i de tidligere år*, som der står i en tekst på DEFF's hjemmeside – www.deff.dk - under historie-afsnittet.

”Den traumatiseret tekst er min.”, forklarer Bo Öhrström. ”Vi havde været 10 medarbejdere før, nogle gange flere. Der blev kun mig og en kontoruddannet tilbage.”

”Tidligere havde faget og det faglige været i højsædet. Nu blev fokus flyttet til økonomien og personaleledelse. Der skulle være styr på pengene og ledelsen blev fjernet fra det faglige arbejde med den nye organisering.”

”Ved udløbet af min åremålsansættelse fik jeg et tilbud om at blive almindelig medarbejder (chefkonsulent, red). Jeg var egentlig glad for ikke at skulle være kontorchef i et system, som jeg ikke kunne se mig selv i.”

DEFF er siden opbygget igen. Økonomien er den samme, men udviklingsprojekterne bliver nu kanaliseret helt ud til bibliotekerne. Tidligere var DEFF med til at definere projekternes retning, nu er man trådt et skridt tilbage og væk fra det faglige miljø. Pengene går direkte til bibliotekerne ud fra strategiske målsætninger fra styregruppen.

”Jeg skal ikke gøre mig klog på den ene eller anden model. Omverdenen ændrer sig. Det blev bare noget mindre interessant for mig, for at sige det pænt. Rammerne blev defineret anderledes.”

”DEFF er kommet tilbage på en anden måde. Der er licensadministration, Open Access, og det internationale samarbejde. Men projekterne ligger nu alene ude i bibliotekerne.”

Hvor er DEFF på vej?

Der var været visioner om et DEFF-samarbejde mod det private erhvervsliv. Projekter og rapporter, også sammen med Dansk Industri, er alle landet igen uden den store succes.

”Det er en ædel tanke, at man kan opgradere virksomheder med mere viden og innovation. Man har bl. a. prøvet med licenspakker. Men har stødt på manglende interesse og tid. Det bliver for komplekst. Virksomhederne vil have et færdigt produkt i form af gennemygget viden.”

”Også internationalt har vi holdt øje, uden at finde succeshistorier.”

For bibliotekerne forbliver nødvendigheden af samarbejde omkring indkøb af licenser vigtig. Open Access og nye forretningsmodeller ændrer ikke billedet i en overskuelig årrække. Fusionerne af de gamle universitetsbiblioteker forandrer ikke nødvendigvis billedet. Heller ikke nødvendigvis for DEFF.

Bo Öhrström er skeptisk ved tanken om *Danmarks Universitetsbibliotek* – en fusion af alle forskningsbiblioteker.

”Havde vi haft denne snak for 10-15 år siden, ja, da var jeg virkelig centralist. Der tænkte jeg, hvad skal vi med alle disse enheder. Med mit tankegods fra det private erhvervsliv.”

”Man har en række institutioner, som DEFF betjener. Professionshøjskoler, erhvervsakademier og gymnasier. De er ikke en del af *universitetsklubben*. Det bliver et spørgsmål om, hvem der skal betjene hvem i fremtiden. Det Kgl. Bibliotek kunne jo principielt bare udvikle for sig selv. De er så store. Men der er stadig nogen udenfor.”

”I sidste ende lander den i ministerierne. Jeg ville frygtelig gerne høre, hvad de tænker. Men jeg ved det ikke...”, tilføjer han.

”Jeg ser stor fornuft i at man deler IT-systemer. Men det er jo mennesker, der arbejder de forskellige steder, og derfor er det jo ikke sikkert at simpel IT-logik dur. Men en eller anden dag svinger pendulet igen, så bliver det for stort og for administrativt og bureaukratisk. Man glemmer faget, og så svinger pendulet den anden vej.”

”Men det kan jeg sidde og kigge på nu...”, Bo Öhrström smiler.

Den tredje alder

”Det jeg hurtigt holdt op med at savne var arbejdsopgaverne. Dem har jeg sluppet helt. Det der var svært i de første dage var det at ikke skulle stå op om morgenen til noget mere.”

Bo Öhrström understreger, at arbejdsbyrden i de sidste år i DEFF også har været mindre, efter eget ønske. Det medvirket til at gøre skiftet til pensionist-tilværelsen nemmere.

”Nu bruger jeg tiden bl. a. på en lokalhistorisk forening. Det er hyggeligt. Familien har et hus i Blekinge, hvor vi nu kan tilbringe meget mere tid. Og så har jeg 5 børnebørn. Der er masser at se til og jeg samler sikkert nogle nye hobbies op.”

”Der er også mere tid til at rejse til Grækenland. Vi har et fast sted dernede. Vi ejer ikke noget. Men har en lejlighed, som vi lejer hos en familie, vi kender rigtig godt.”

”Vi holder af at gå lange ture, min kone holder endnu mere af at gå end jeg. Så vi vandrer en del, når vi er i Grækenland. Og det er jo godt. Tingene er ikke så kompliceret, når man går. Slet ikke når man bliver lidt træt.”

DEFF i årstal

1998: Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek (DEF) etableres og igangsættes. Der arbejdes på at fastsætte de strategiske, budgetmæssige, udviklingsmæssige rammer m.v. for projektet, der er fastsat til at vare til 2002.

1999: Udvikling af Den Danske Forskningsdatabase påbegyndes.

2002: DEF's status som projekt udløber, og DEF kommer i stedet permanent på finansloven.

2004: Erhvervsakademier og CVU'er kommer med i samarbejdet. DEF skifter navn til DEFF for *Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek*.

2005: DEFF medvirker til etableringen af [Knowledge Exchange](#). Et internationalt partnerskab med fokus på udveksling af viden og erfaringer inden for områder som digital infrastruktur og udvikling af teknologier til videregående uddannelser og forskning.

2009: De almene gymnasier, Social- og Sundhedsskolerne, samt VUC'erne optages i DEFF.

2010: Der arbejdes på få placeret fag- og forskningsbibliotekerne på en politisk dagsorden vedr. innovation og erhvervsfremme.

2012: Den 1. januar 2012 fusionerede Styrelsen for Bibliotek og Medier, Kunststyrelsen og Kulturarvsstyrelsen. Det medførte ændringer i både fysisk beliggenhed og organisation.

2014: Danish e-Infrastructure Cooperation (DeIC) og DEFF udarbejdede Data Management strategi til høring i Rektorkollegiet og andre centrale institutioner. DEFF indgik i den Nationale Styregruppe for Open Access og er fortsat nationalt medlem af Governing Council for SCOAP3.

2016-19: Den gældende strategi indeholder 3 indsatsområder – adgang til digital videnskabelig viden, Open Science og forskningskommunikation.

Blå bog: Bo Öhrström

Chefkonsulent, Slots- og Kulturstyrelsen, Jul. 2012 – Nov. 2017

Kontorchef, Slots- og Kulturstyrelsen, Jan. 2012 – Jul. 2012

Vicedirektør, Styrelsen for Bibliotek og Medier, 2008 – 2011

Vicedirektør, Biblioteksstyrelsen, 1998 – 2008

IT chef, Danmarks Biblioteksskole, 1996 – 1998

IT konsulent, Post Danmark, 1994 – 1996

Viceadministrerende direktør, Dansk Data Elektronik, DDE, 1989 – 1994

Vicedirektør, Dansk Data Elektronik, DDE, 1985 – 1989

Afdelingsleder, Dansk Data Elektronik, DDE, 1980 – 1984

Programmør, Dansk Data Elektronik, DDE, 1978 – 1980